

29 NUMARALI KOLTUĞUN HİKÂYESİ

Fransa Tarihinin Dört Yüzyılı

Amin Maalouf 1949'da Lübnan'da doğdu. Ekonomi ve toplumbilim okuduktan sonra gazeteciliğe başladı; 1976'dan beri Paris'te yaşıyor. Çeşitli yayın organlarında yöneticilik ve köşe yazarlığı yapmış olan Maalouf, bugün vaktinin çoğunu kitap yazmaya ayırmaktadır.

Çok iyi bildiği Asya ve Akdeniz çevresi kültürlerinin söylencelerini yapıtlarında başarıyla işleyen Maalouf, ilk kitabı *Les Croisades vues par les Arabes* (1983, *Arapların Gözüyle Haçlı Seferleri*, YKY) ile tanındı ve bu kitabın çevrildiği dillerde de büyük bir başarı kazandı. 1986'da yayımlanan ve aynı yıl Fransız-Arap Dostluk Ödülü'nü kazanan ikinci kitabı (ilk romanı) *Léon l'Africain* (*Afrikalı Leo*, YKY) ise bugün bir "klasik" kabul edilmektedir.

Maalouf'un 1988'de yayımlanan ikinci romanı *Samarcande* da (*Semerkant*, YKY) coşkuyla karşılandı ve pek çok dile çevrildi. *Les Jardins de Lumière* (1991, *Işık Bahçeleri*, YKY) ve *Le Ier Siècle après Béatrice* (1992, *Beatrice'ten Sonra Birinci Yüzyıl*, YKY) adlı romanlarının ardından, 1993'te yayımlanan romanı *Le Rocher de Tanios* (*Tanios Kayası*, YKY) ile Goncourt Ödülü'nü kazanan yazarın, *Les Echelles du Levant* (*Doğu'nun Limanları*, YKY) adlı romanı 1996'da, *Les Identités Meurtrières* (*Ölümcül Kimlikler*, YKY) adlı deneme kitabı 1998'de çıktı. Maalouf 2000'de *Le Périple de Baldassare*'i yayımladı (*Yüzüncü Ad - "Baldassare'nin Yolculuğu"*, YKY). Finlandiyalı müzisyen Kaija Saariaho'nun bestelediği opera için yazdığı *Uzaktan Aşk* (2002, YKY) Maalouf'un ilk librettosudur. 2004'te *Origines* (*Yolların Başlangıcı*, YKY) adlı romanı, 2006'da ikinci librettosu *Adriana Mater* (YKY) 2009'da ise ikinci deneme kitabı *Le dérèglement du monde* (*Çivisi Çıkmış Dünya*, YKY) yayımlanmıştır. Amin Maalouf 2011 yılında Fransız Akademisi'ne (Académie Française) seçilmiştir.

Orçun Türkay 1976'da İstanbul'da doğdu. Saint Joseph Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Çeşitli yayınevlerine, kuruluşlara çevirmenlik ve editörlük yapıyor.

Amin Maaloufun
YKY'deki kitapları:

- Afrikalı Leo (1993)
Semerkant (1993)
Tanios Kayası (1995)
Doğu'nun Limanları (1996)
Ölümcül Kimlikler (2000)
Yüzüncü Ad - "Baldassare'nin Yolculuğu" (2000)
Uzaktan Aşk (2002)
Işık Bahçeleri (2004)
Yolların Başlangıcı (2004)
Béatrice'ten Sonra Birinci Yüzyıl (2004)
Adriana Mater (2006)
Arapların Gözünden Haçlı Seferleri (2006)
Çivisi Çıkış Dünya (2009)
Doğu'dan Uzakta (2012)
Fransız Akademisi'ne Kabul Konuşması (2017)
29 Numaralı Koltuğun Hikâyesi (2018)

AMIN MAALOUF

29 Numaralı Koltuğun
Hikâyesi

Fransa Tarihinin Dört Yüzyılı

İnceleme

Çeviren
Orçun Türkay

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 5039
Edebiyat - 1438

29 Numaralı Koltuğun Hikâyesi - Fransa Tarihinin Dört Yüzyılı
Amin Maalouf
Özgün adı: **Un Fauteuil sur la Seine - Quatre siècles d'histoire de France**
Çeviren: **Orçun Türkay**

Kitap editörü: **Korkut Emrah Erdur**
Düzeltili: **Cennet Türker**

Kapak tasarımı: **Nahide Dikel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Akgül Yıldız**

Baskı: Asya Basım Yayın Sanayi Tic. Ltd. Şti
Tevfikbey Mah. Halkalı Cad. No: 162/7
Küçükçekmece / İstanbul
Tel: 0212 693 00 08
Sertifika No: 36150

Çeviriye temel alınan baskı: Bernard Grasset, Paris, 2016
1. baskı: İstanbul, Şubat 2018
ISBN 978-975-08-4158-3

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2016
Sertifika No: 12334

© Editions Grasset & Fasquelle, 2016

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İçindekiler

Önsöz • 9

1

Kol Kanat Gerdiği Kişiyi Kurtarmak İsterken Boğulan Adam • 11

2

Yalnızca Latince Yazmayı Seven Adam • 20

3

Corneille'e Yeğlenen Adam • 25

4

Yazarların Kışkandığı Adam • 32

5

İki Yüzyıl Sonra Yeniden Doğan Adam • 41

6

Kralın Kulağına Fısıldayan Adam • 51

7

Voltaire'in Önüne Geçen Adam • 63

8

Oksitanya'nın Simgesi Olan Adam • 72

9

Molière'e Tapan Adam • 81

10

İki Kez Ölüme Mahkûm Olan Adam • 88

11

Victor Hugo Yerine Seçilen Adam • 100

12

Tıbbı Baştan Yaratmak İsteyen Adam • 108

13

İsa'ya "Bir Adam" Demeye Kalkışan Adam • 120

14

Selefini Sevmeyen Adam • 134

15

"Fransa'da En Çok Hakarete Uğrayan" Adam • 147

16

Herkesin Dinlemeye Geldiği Adam • 158

17

Güneş Çevrimlerine Hayran Olan Adam • 171

18

Yok Olma Tehlikesi Altındaki Kültürleri
Gönülden Seven Adam • 183

Sonsöz • 196

Teşekkürler ve Notlar • 197

Kaynakça • 198

Dört uygarlığın mirasçısı Delia için

Önsöz

Bu küçük kitap bir pişmanlıktan doğdu.

Haziran 2011'de çifte gurur yaşadım: Hem Fransız Akademisi'ne seçilmiştim hem de üniversite yıllarımdan beri gerçekten hayran olduğum bir kişinin, Claude Lévi-Strauss'un koltuğuna oturacaktım.

Akademi geleneklerine göre, yeni üyenin selefi için bir övgü konuşması yapması bekleniyor. Bu yolla, büyük antropoloğun kitaplarını –bazılarını yeniden– okuma, çok da iyi bilmediğim yaşamıyla ilgilenme olanağını bulduğum için çok mutlu olmuştum. Sonrasında bu iş, başta profesörün beni karımla birlikte Bourgogne'da, Lignerolles'deki mülkünde ağırlayan dul eşi Monique Lévi-Strauss sayesinde, heyecan verici bir serüvene dönüştü.

Akademi'ye seçilmemle düzenlenen görkemli kabul töreni arasındaki on iki aydan bana olağanüstü anılar kaldı kalmasına ama içimde bir pişmanlık da vardı.

Akademi'nin bu yirmi dokuzuncu koltuğuna Profesör Lévi-Strauss'dan önce oturmuş kişilerin adlarına bakarken, ilk kitabımı hazırlamamda bana çok yardımcı olan birine rastlamıştım: Tarihçi Joseph Michaud. Quartier Latin'deki bir kitapçıda onun Histoire des croisades'ının (Haçlı Seferlerinin Tarihi) XIX. yüzyılın başında yedi cilt halinde yayımlanmış eski bir baskısına denk gelmiş ve ondan, başka yerde kolay kolay bulamayacağım çok önemli bilgiler edinmiştim. Dolayısıyla, konuşmamda, Michaud'yu bugün bütünüyle unutulduğu için, epey dokunaklı sözlerle anmaya söz vermiştim kendime.

Gelgelelim, son halefimin oylumlu yapıtına dalıp gittiğim, onun hem bilimsel katkılarını, hem entelektüel çizgisini hem de bir insan olarak izlediği yolu ortaya koymak istediğim, ayrıca yine aynı koltukta oturmuş bir başka değerli yazarı, en ünlü ve en çok tartışma yaratan kitabı Vie de Jésus'ü (İsa'nın Hayatı) yazmak üzere Cebel-i Lübnan'daki bir köye yerleşen Ernest Renan'ı da anmayı düşündüğüm için, bir selefime daha değinerek konudan çok fazla uzaklaşamazdım. Sonunda Mösyö Michaud'ya ayırmayı düşündüğüm küçük paragraftan caymam gerekti.

Onunla ilgili bir makale yazarak ya da fırsatını yakalarsam bir konuşma yaparak bu eksikliği en kısa zamanda gidereceğime kendime söz verdim. Biraz araştırma yaptım, Haçlı Seferleri üstüne yazdığı kapsamlı çalışmanın kafamda canlandığı saygın ve işinin uzmanı profesörü daha yakından tanıyacağımı umuyordum. Ama okudukça, karşıma bambaşka bir Michaud çıktı: Bir çıbanbaşı, Devrim sırasında, ayaklanma yüzünden hapse atılıp, o dönemde Collège des Quatre-Nations denen, kısa bir süre önce hapishaneye dönüştürülmüş olan ve bugün... Fransız Akademisi'ni barındıran yerde tutulmuş, gözü pek bir serüvenci. Devrim mahkemesinin kendisini mahkûm etmeye hazırlandığı Tuileries'ye de muhafızlar eşliğinde oradan götürülmüş.

Ben öç almak için geri gelen hayaletlere inanmam ama eski yapılarla ve düşçü zihinlere dadanan iyi yürekli yazın hayaletlerine kolaylıkla inanabilirim. Kabul töreninde kendisini anmadan da edebileceğimi düşündüğüm konuşmamı yapmak üzere ayağa kalktığımda, Michaud'nun hayaleti o Kubbe'nin altındaydı büyük olasılıkla. Evet, orada, hemen yanımda duruyordu ama ben onu görmemiştim.

Yanlışımı düzeltmek için var gücümle çalışmaya karar verdim. Tarihçinin yazılarına ve yaşamındaki önemli olaylara –doğumu, yolculukları, Akademi'ye seçilmesi, sonra da ölümü– coşkuyla daldım. Derken, bunlar beni onun halefi ve selefiyle de ilgilenmeye itti. Sonra, yavaş yavaş, dört yüzyıl boyunca, ondan önce ya da sonra aynı koltuğa oturmuş kişilerin hepsiyle ilgilenmeye başladım.

Bundan böyle aramızda manevi bir soy bağı olan tüm bu insanları daha yakından tanımak istiyordum; Michaud'nun bana yaşattığı gibi heyecanları başkalarının da yaşatabileceğini umuyordum. Düş kırıklığına uğramadım. Durmadan yeni bir şeyler keşfettim, durmadan şaşırdım, öyle ki çok geçmeden bu çalışmayı tek bir kişiye değil, bütün bir soyağacına adamaya karar verdim.

İşe bu “atalar” arasından, bir zamanlar kendisinin olan koltuğa bir süreliğine oturmadan önce, itiraf edeyim, adını bile duymadığım ilkiyle başladım.

Kol Kanat Gerdiği Kişiyi Kurtarmak İsterken Boğulan Adam

Koltuğa oturan ilk kişi orada uzun süre kalamadı. Mart 1634'te Akademi'ye alındıktan on dört ay sonra Seine'de boğuldu, bu da kendisine ölen ilk "ölümsüz" olma gibi üzücü bir ayrıcalık kazandırdı.

Pierre Bardin bugün unutuldu. Kaldı ki, onun kuşağından neredeyse tüm yazarlar için geçerli bu. Ondandır çeyrek asır önce, bugün de okuduğumuz Ronsard, Du Bellay, Rabelais ya da Montaigne çıkmıştı ortaya; birkaç yıl sonra da yapıtları yine ölümsüz olacak Corneille, Racine, Molière ya da La Fontaine'e sıra gelecekti. İki yazın dalgası arasındaysa bir boşluk var.

İlk kırk Akademi üyesinin kitapları artık hiç yayımlanmıyor. Aralarından kimi adlar iyi kötü anımsanıyorsa da pek nadir. Ama sonuçta, günümüzde, yalnızca tek tük XVII. yüzyıl uzmanlarının bildiği Bardin'i anımsayan yok. Sağken, biraz ünlüymüş; ama asla çok önemli bir yazar olarak görülmemiş. Koltuğa oturan ilk kişi olmasına karşın, onu Topluluğun kurucularından saymak güç.

Tam olarak böyle adlandırılabilir kişi sayısı aşağı yukarı on, başta da Valentin Conrart geliyor. Calvin'ci zengin bir ailenin oğlu, özgünlükten yoksun bir yazar ama duyarlı bir okur ve eşsiz bir dilbilgisi uzmanı olan Conrart'ın aklına 1629 yılında Paris'te birkaç arkadaşıyla birlikte düzenli aralıklarla toplanacak bir yazın derneği kurmak gelmişti. Ortalama yaşları otuzdu, Conrart daha yirmi altı yaşındaydı, en gençleri Germain Habert ise on dokuzuna yeni girmişti; doğrusu, toplantılara ağabeyiyle birlikte geliyordu.

Hepsi buluşmaktan çok keyif alıyordu, ama farklı bölgelerde oturduklarından dolayı, ötekilerin yanına gidebilmek için kenti uç-

tan uca kat etmeleri gerekiyordu. Kuşkusuz uzaktan görüşme olağanının bulunmadığı, insanların haberleşmek için ya kendilerinin yola düşmelerinin ya da yardımcılarını göndermelerinin gerektiği bir zamanda, toplanmak kolay değildi. Onlar da her hafta, belli bir günde ve saatte, önceden kararlaştırılmış bir yerde buluşmak üzere sözleşmenin daha kolay olacağını düşündüler.

Toplanmak için Conrart'ın evini seçtiler, çünkü o hem bekardı, hem de başkentin merkezinde, herkese eşit uzaklıkta, Saint-Martin Sokağı'nda oturuyordu. İlk *Histoire de l'Académie française*'in (Fransız Akademisi Tarihi) yazarı Paul Pellisson'un anlattıklarına göre, orada sıradan ziyaretlerde olduğu gibi teklifsizce her şeyden konuşuyorlardı: İşlerden güçlerden, haberlerden, yazın yapıtlarından vb. "Topluluktan biri bir kitap yazdığında, onu seve seve ötekilere sunuyor, onlar da düşüncelerini özgürce dile getiriyorlardı; toplantılarının ardından kimi zaman bir gezinti yapıyor, kimi zaman hafif bir yemek yiyorlardı... Bugün bile Akademi'nin o ilk döneminden, tek kuralı arkadaşlık olan incelikli bir topluluğun ve akılcı bir yaşamın en tatlı, en çekici yanlarını gürültüsüz patırtısız, gösterişsiz biçimde, hep birlikte tattıkları bir altın çağ olarak söz ediyorlar."

Küçük toplantılarını kimseye anlatmamaya söz vermişlerdi, üç dört yıl boyunca da sözlerini tuttular. Ama bir gün, aralarından biri, ozan Claude de Malleville, bir boşboğazlık etti – bakış açısına göre, uğurlu ya da uğursuz olarak görülebilecek bir boşboğazlığı bu. Nicolas Faret adındaki bir yazara, toplantılarından söz açtı. Faret keyfine düşkün bir adamdı, hatta ona âlemci bile denebilirdi; o yüzyılın birçok yazarı –Nicolas Boileau da bunlardan biriydi– "Faret"ye "*cabaret*"yi (meyhane) uyak düşürdüğü epigramlar yazmıştı, öyle yerlerden çıkmamasıyla ün salmıştı Faret. İki ozan da öyle bir yerde mi karşılaşmıştı? İkisi de çakırkeyif miydi? Tarih bunu söylemiyor. Ne olursa olsun, diller çözüldü ve Malleville ona derneklerini, tartışmalarını, alışkanlıklarını anlattı.

Kısa bir süre önce *L'Honnête Homme* (Seçkin Adam) adında bir kitap yayımlamış olan Faret eserini onlara sunmak için toplantılarından birine katılmak istedi. Conrart ile arkadaşları kendilerini onu çağırarak zorunda hissettiler. Sunumunu dinledikten sonra, birtakım noktalara dikkat çektiler, Faret de bu değerlendirmeleri akla yatkın buldu. Yaşadığı bu deneyime bayıldığı için, o da bir